

МАЙКЛ ШЕРІДАН

ЧЕРВОНИЙ ІМПЕРАТОР

СІ ЦЗІНЬПІН І ЙОГО НОВИЙ КИТАЙ

*Переклав з англійської
Ігор Бігун*

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2026

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

Зміст

	<i>Короткий путівник сучасним Китаєм</i>	7
	<i>Примітка щодо китайських імен</i>	12
	<i>Пролог. Лінії дракона</i>	13
1	Китай, 1953 рік	16
2	Батьки	28
3	«Його темні матеріали»	41
4	Вигнанці	55
5	Повернення до Пекіна	68
6	Особисте життя	82
7	Сни в червоних теремах	97
8	Новий шлюб	111
9	Шанхайське рішення	120
10	Відродження	133
11	Сімейний бізнес	146
12	Шлях до влади	160
13	Про що він думає	173
14	Червоні хори	186
15	Перемога	197
16	Мандарини	211
17	Чистка	224
18	Новий культ	237
19	Імперський прогрес	249
20	Чумні роки	265

<i>Епілог</i>	284
<i>Подяки</i>	294
<i>Список ілюстрацій</i>	297
<i>Бібліографія</i>	298
<i>Про автора</i>	307

Короткий путівник сучасним Китаєм

ПРАВИТЕЛІ

Сі Цзіньпін (*1953). Верховний правитель Китаю з 2012 року, голова Комуністичної партії, держави й армії, відновив диктатуру, налаштований правити довічно. Син репресованого революціонера, замолоду був покараний, згодом став провінційним урядовцем, а потім — віцепрезидентом.

Ху Цзіньтао (*1942). Голова країни у 2002–2013 роках, очолював стриманий колегіальний режим, провів Китай через світову фінансову кризу і прийняв Олімпійські ігри. Пізніше втратив вплив. Він мав невпевнений і розгублений вигляд, коли його випровадили з партійного з'їзду 2022 року.

Цзян Цземінь (1926–2023). Піднявся з партійного керівництва Шанхая, щоб очолити країну після кризи на площі Тяньаньмень у 1989 році. Залишався при владі до 2000-х років, долучив Китай до Світової організації торгівлі й керував переданням Гонконгу від Великої Британії до Китаю.

Ден Сяопін (1904–1997). Марксист, революціонер і державний діяч. Лідер Китаю з 1978 року і майже до своєї смерті. Утримував владу, не обіймаючи вищих партійних і державних посад, але зберігав міцний контроль над армією. Реформував маоїстську економіку Китаю.

Мао Цзедун (1893–1976). Титан сучасного Китаю. Поет, філософ і демагог Мао правив Китайською Народною Республікою з моменту її заснування у 1949 році. Ініціював «Культурну революцію» 1966–1976 років, яка зруйнувала життя Сі Цзіньпіна і його родини.

СУПЕРНИКИ

Бо Сілай (*1949). Харизматичний політик, син відомого революціонера. Піднявся до вершин Комуністичної партії на хвилі маоїстського відродження, але його репутація була зруйнована скандалами, які були пов'язані з корупцією та вбивствами. Відбуває довічне ув'язнення в елітній в'язниці суворого режиму.

Чжоу Юнкан (*1942). До свого відсторонення від влади у 2012 році був найбільш зловісною людиною в Китаї. Очільник поліційної держави, творець суспільства масового стеження. Надзвичайно корумпований, обкрадав нафтову промисловість і, ймовірно, вбив свою першу дружину. Також засуджений до довічного ув'язнення.

Лі Кецянь (1955–2023). Лі був відвічним розчаруванням. Він служив на посаді прем'єра при Сі Цзіньпіну й ніколи не виступав проти нього. Утратив вплив, коли його фракція ослабла, але послідовно створював позитивне враження перед іноземцями. Раптово помер за кілька місяців після відставки, ймовірно, від серцевого нападу.

Чжао Цзіян (1919–2005). Останній політичний реформатор, який обіймав високу посаду. Голова партії у 1987–1989 роках. Був репресований після різанини на площі Тяньаньмень. Передавав свої мемуари за кордон з-під домашнього арешту, закликав до демократії західного зразка в Китаї як найкращого способу управління народом.

РЕЖИМ

Режим спирається на три стовпи: партія, держава й армія. Усіма ними керує Сі Цзіньпін.

Комуністична партія Китаю (КПК). Заснована в Шанхаї в 1921 році, контролює політичне життя. Налічує понад 95 мільйонів партійців. З'їзд партії відбувається раз на п'ять років. Трьома головними органами партії є Центральний комітет, який налічує близько 200 дійсних членів; Політбюро, яке зазвичай налічує приблизно 25 осіб, обраних із членів

Центрального комітету; і вищий орган — Постійний комітет Політбюро, до складу якого входять від семи до дев'яти чоловіків (жінок до нього ніколи не обирали). Як генеральний секретар Сі Цзіньпін є лідером партії та найважливішою постаттю в Постійному комітеті. Цей орган функціонує як кабінет міністрів — переважно без голосувань.

Держава. Сі Цзіньпін є формальним главою держави як президент, але урядом керує прем'єр-міністр разом із міністрами, які входять до складу Державної ради (кабінету). Рішення уряду визначаються партійною політикою, а його завдання — управління Китаєм. За правління Сі Цзіньпіна уряд поступився владою Комуністичній партії та не виконує функції стримування чи протидії. З 2012 року жоден прем'єр-міністр не мав вагової політичної влади.

Армія. Як голова Центральної військової комісії Сі командує найбільшими збройними силами у світі. Комісія є найвищим арбітром, вірним постулату Мао про те, що рушниця є джерелом влади, але партія завжди має тримати палець на спусковому гачку. Цей найтаємничіший з-поміж трьох органів влади довгий час залишався останньою інстанцією, до якої зверталися китайські вожді. Могутній Ден Сяопін ніколи не був ані президентом, ані головою партії — але він тримався за посаду в комісії до кінця своєї кар'єри. Сі також її не залишить.

Усі три структури влади представлені в Китаї на провінційному й місцевому рівнях партійним секретарем, підзвітним центру, губернатором, відповідальним перед цивільною адміністрацією, і старшим військовим офіцером, який звітує вищому командуванню. Розподіл влади поміж ними може змінюватися залежно від особистостей, регіону й суперництва між впливовими покровителями у столиці.

ФРАКЦІЇ

Дехто стверджує, що в Китаї немає справжніх фракцій; науковці сперечаються щодо того, чи вони є та хто до них належить. Однак зазвичай вирізняють чотири групи.

Князьки. Сі Цзіньпін є першим серед «князьків» — китайський термін *тай цзи дан*, або 太子黨, перекладається як «спадкоємні принци партії». Це сини і дочки творців революції, які здобули владу, вплив і багатство під прикриттям марксистсько-ленінської риторики. Ця виняткова, снобістська та жорстока група роздроблена сімейними міжусобицями й давніми образами. «Князьки» ненавидять це прізвисько й намагаються називати себе «червоними спадкоємцями», щоб підкреслити свою нібито законну правонаступність. Вони знають, що більшість китайців ненавидить їхні привілеї.

Спілка китайської молоді. Популярна масова організація, створена для ідеологічного виховання молоді, що згодом перетворилася на плацдарм для амбітних, але маловпливових кадрів (кадр — це член партії, підготовлений до управління), а також соціальний ліфт до владних кабінетів для талановитих політиків і адміністраторів не з родин «князьків». Ця структура діяла радше як мережа лояльності, ніж як єдине ціле, з неї вийшли такі впливові фігури, як колишній президент Ху Цзіньтао та покійний прем'єр-міністр Лі Кецян. Її владу порушив Сі Цзіньпін, який політично знищив організацію й репресував її керівництво.

Ліві. Серед них є як ностальгійні ультрамаоїсти, які мріють про «ізольовану чистоту», так і ліві економісти, які стверджують, що ринкова реформа зайшла надто далеко. За правління Сі держава звузила межі приватного підприємництва, а партія повернула контроль над новими та старими галузями промисловості. Уряд знову став вирішальним чинником у бізнесі та зовнішній торгівлі.

«Патріоти». Неспокійна група кібернаціоналістів, які пропагують токсичні ідеї ксенофобії та ненависті до глобалізації, закликаючи до нової місії — перемоги над Заходом і підкорення сусідів Китаю, включно з Росією. Відверті розмови про війну є звичним явищем у їхніх колах.

Режим вправно підбурює екстремістів, а тоді придушує їхню активність. Важко оцінити силу їхніх ідей, особливо у військовій сфері. Скептики згадують трагедію Боксерського повстання

(1899–1901), коли імператорський двір підбурив фанатиків до виступу проти іноземного впливу, але потім втратив контроль, довівши країну до руїни. Ніхто в Китаї не забуває, що це спричинило падіння останньої імператорської династії Цін.

СІМ'Я

Сі Чжунсюнь (1913–2002). Батько Сі Цзіньпіна. Революціонер, який прийшов до влади, зазнав репресій, а потім був реабілітований Мао Цзедунем. Спершу одружився з Хао Мінчжу (1916–2006), з якою мав трьох дітей. Вони розлучилися 1944 року. Згодом одружився з Ці Сінь (1926–), і в них народилося четверо дітей. Сі Цзіньпін був третьою дитиною, народився 1953 року.

Ці Сінь (*1926). Учасниця революції, дівчина-солдат, яка стала матріархом клану Сі, підтримуючи єдність родини в роки ув'язнення та внутрішнього заслання свого чоловіка. Віддана комуністка все своє життя, вона вшанувала його пам'ять у телевізійному документальному фільмі 2023 року, знятому, коли їй було 96 років.

Ке Сяомін (*1951). Перша дружина Сі Цзіньпіна. Пара одружилася в 1979 році, а розлучилася в 1982-му. Дітей у них не було. Ке переїхала до Лондона, де її батько був послом Китаю. Восстання з'являлася на публіці на його похороні у 2019 році.

Пен Ліюань (*1962). Вийшла заміж за Сі Цзіньпіна 1987 року. Відома співачка, яка виступала на щорічному новорічному телевізійному шоу в Китаї та побудувала кар'єру, гастролюючи країною й за кордоном. Вишукана й елегантна, вона також співала для військових на площі Тяньаньмень 1989 року.

Сі Мінцзе (*1992). Дочка, єдина дитина Сі Цзіньпіна і Пен Ліюань. Навчалася в Гарвардському університеті у США, де її викладачем був дослідник китайської політики Родерік Макфаркуар. Її особисте життя не афішують.

Примітка щодо китайських імен

Ця книжка розрахована на широке коло читачів, тому китайські імена й географічні назви подано в найуживаніших і загальноприйнятих формах. У більшості випадків використано систему транслітерації пін'їнь, за деякими винятками, як-от Чан Кайші (Chiang Kai-shek). Деякі люди можуть мати західне ім'я на додаток до свого китайського; дехто використовує ініціали як бажану форму звертання. У всіх випадках використано форму, що є загальноприйнятою в гонконзьких медіа*.

* В українському перекладі для передання китайських імен і географічних назв використовували академічну систему від 2019 року. — *Прим. пер.*

Лінії дракона

Статую витесано з граніту, видобутого в надрах Китаю. Вона зображує чоловіка, який сидить у позі, ніби наставляє, як давній мудрець. Статуя увінчує великий курган, який видно здалеку. Щоб віддати шану нерухомій постаті, паломники долають понад сотню сходинок під наглядом охоронців і камер. Це місце величніше, ніж гробниці імператорів династії Мін.

На цоколі, під яким покоїться його прах, золотом викарбувано дати народження і смерті. Він з'явився на світ в селі неподалік у 1913 році, а помер у Пекіні у 2002 році. Його звали Сі Чжунсюнь, і він був батьком людини, яка стала верховним правителем Китаю на початку XXI століття.

Коли вожді Комуністичної партії прийшли на похорон Сі Чжунсюня, його син Сі Цзіньпін на той момент був лише урядовцем середньої ланки. Старого революціонера кремували, а його прах поховали на столичному кладовищі Бабаошань, де партія вшановує своїх героїв.

Три роки по тому син перевіз поховальну урну до провінції Шеньсі, на батьківщину предків. Місцева влада взялася за створення меморіалу на віки. Зносила будинки, виганяла селян, вирівнювала землю й прокладала дороги. Бригади робітників відремонтували будинок клану Сі й музей, присвячений патріарху.

У стародавньому китайському вченні *фен-шуй* місце для могили має бути сприятливим як для померлого, так і для його нащадків. Проте все життя Сі Чжунсюнь був атеїстом

і комуністом-революціонером. Партія, якій він служив, зневажала забобони.

Мао Цзедун, засновник сучасного Китаю, залишив розпорядження про звичайний похорон, яке його товариші проігнорували: тіло забальзамували й помістили в грандіозний мавзолей навпроти Брами небесного спокою в центрі Пекіна, де воно й досі виставлено для публічного огляду.

Прах Дена Сяопіна, який реформував маоїстський Китай, розвіяли з літака Військово-повітряних сил над Східно-Китайським морем. Могили в нього немає.

Сі Цзіньпін інший. Він не товариш — він імператор. А імператори повинні мати династії. Коли Сі, піднявшись шаблями китайської еліти, прийшов до влади 2012 року, робітники працювали над меморіалом його батька. За три роки це вже була святиня, гідна імператорського дому. Лише правителі Північної Кореї мали щось подібне. Сі винагородив місцевого очільника компартії за працю, піднявши його до вищого партійного керівництва.

З одного боку, культ династії Сі є лише гіпертрофованою формою типової авторитарної практики. Школярі шикуються в чергу, щоб заспівати патріотичних пісень перед доброзичливою статуєю старця. Солдати стають струнко й віддають зброєю честь. Делегації та комітети під'їжджають автобусами, щоб піднятися сходами й послухати пафосні промови. Екскурсоводи святобливо звертають увагу на висічену в камені сентенцію: «Інтереси партії — понад усе».

Проте цей культ ще дивніший. Інтереси партії стоять не на першому місці. Привілеї мають лише кілька сімей, передусім — панівний клан. Простежуючи життя Сі Цзіньпіна, можна побачити разючу трансформацію Китаю від бідного аграрного суспільства до передової сучасної держави. Це держава, яка може запускати космічні зонди, виробляти вакцини, вести кібервійну, випускати швидкісні потяги й будувати нові міста; і все це з населенням, яке сьогодні освічене, нагодоване й забезпечене краще, ніж будь-коли за всю свою задокументовану

історію. Ця країна мала б перерости своїх імператорів, але цього не сталося.

Дивний велетенський меморіал розташований біля невидимої «лінії дракона», кажуть дослідники даосизму й фахівці з фен-шую. Вона тягнеться до моря від гір Ціньлін, які ділять країну на північ і південь, і відомі як Драконова жила Китаю. Із сивої давнини, від часів першого імператора, китайські монархи вірили, що їхня земна влада пов'язана з природними силами. Кажуть, що лінія дракона має бути непорушною, інакше династія впаде.

Виявилося, що Сі Цзіньпін неодноразово нехтував обов'язками керівника держави з населенням у 1,4 мільярда жителів, щоб особисто наказати знести будівлі, які порушували гармонію ланцюга Ціньлін. Його підлеглі виселяли простих людей і демонтували їхні будинки, щоб повністю розчистити територію навколо меморіалу — і все це нібито в ім'я турботи про довкілля.

Це свідчить про дещо важливе: хоч Сі Цзіньпін і є правителем сучасної країни, але сам він — людина із вкрай застарілими поглядами.

Китай, 1953 рік

Сі Цзіньпін з'явився на світ у післяреволюційну добу Китаю. У день його народження, 15 червня 1953 року, над Пекіном, столицею імператорів, майоріли червоні прапори. На руїнах придворних маєтків здіймалися високі будівлі. Потіки велосипедистів заповнювали широкі вулиці, прямуючи до міністерств і заводів. Комуністи правили в павільйонах, де колись поети залицялися до наложниць. Свою державу вони називали «Новим Китаєм».

Проте Сі також житиме в революційні часи. Його дитинство припало на період хаосу, коли партія обернулася проти самої себе. Він дорослішав саме тоді, коли в Китаї почалися реформи. Він бачив поразку ліберальних ідей і залишився відданим диктатурі. Її перемога була вигідною для нього. Згодом він створив власний культ особи. Це також стало розривом із минулим.

Дитячих фотографій Сі збереглося дуже мало. Він був сином комуністичних кадрів — членів партійного апарату, підготовлених до управління. Вони жили у привілейованому середовищі, відгороджені стіною партійної дисципліни й секретності. За його межами ніхто не говорив зайвого. Особисте важило мало — усе визначала політика. Саме так він і житиме все своє життя.

Народитися в Китаї в середині ХХ століття означало стати частиною найбільш грандіозного експерименту над людською поведінкою в усій задокументованій історії. У зрілому віці Сі неодноразово наголошував на спадкоємності своєї держави — «цивілізації, що триває майже 5000 років», і має «незліченну

кількість звитяг». Проте у день його народження ця спадщина здавалася розтровошеною на друзки.

Китайська імперія розпалася в ХІХ столітті. Її остання династія походила від войовничого маньчжурського етносу, чужого для більшості китайців, які належали до етнічної групи хань. Династія втратила «небесний мандат» через низку зовнішніх поразок і внутрішніх повстань. Загинули мільйони. Реформи не вдалися. Останній імператор зрікся престолу 1912 року — і утворилася республіка. Однак і вона загрузла в міжусобицях.

У 1921 році група революціонерів заснувала Комуністичну партію, щоб перенести дух більшовицької Росії в другу за величиною і бідністю країну. Між комуністами і старими силами, які зосередили у своїх руках землю й багатство, почалася громадянська війна. Згодом Японія вдерлася в Китай, сторони об'єдналися проти спільного ворога, але після її поразки громадянська війна відновилася. Комуністи перемогли, а їхні вороги — націоналісти, відомі як Гоміньдан — втекли у вигнання на острів Тайвань. У 1949 році Мао Цзедун привів Червону армію до Пекіна й проголосив «народну республіку». Одним із його вірних помічників був загартований у боротьбі партієць Сі Чжунсюнь.

Нові правителі оселилися в стінах, збудованих їхніми імператорськими попередниками. Сі Чжунсюню та його родині надали будинок у центрі міста. Мемуари й художні твори фіксують відчуття відчуженості, яке переживали чоловіки й жінки, знайомі лише з польовими кампаніями, форсованими маршами та ночівлями в печерах. Їхнє сімейне життя рідко було безхмарним. Вони боролися з душевними муками, наркотиками й нічними жахами. Однак діти дарували надію на нове життя, і революціонери мали чимало нащадків. У Сі Чжунсюня було семеро дітей від двох шлюбів.

Його шоста дитина, Сі Цзіньпін, народилася тоді, коли мільйони китайців відчули надію та нові можливості. Ідеалістично налаштовані фахівці приїздили на батьківщину, щоб будувати нову країну. Одним із них був доктор Лі Чжисуй, який повернувся зі Сполучених Штатів і став особистим лікарем Мао, але невдовзі зрозумів, що життя вождя оповите «густим туманом».

Лікар Лі добре знав Сі Чжунсюня. Як ветерану Мао звир'яв Сі свої таємниці: імена суперників, нервові зриви й кризи серед товаришів. Здавалося, що він у безпеці.

Комуністи не забороняли старих звичаїв. Маленький Цзіньпін народився в рік Водяної змії, яка вважається розумною, товариською, але надто емоційною істотою. Люди, народжені під цим астрологічним знаком, часто досягали вершин, маючи дар опинятися в потрібному місці в потрібний час. Щасливим кольором дитини вважався жовтий — символ імператорської влади. Числами, що мали приносити вдачу, були нуль і п'ять. Усі ці деталі ретельно фіксували в родині.

Немовля сповивали й вигодовували згідно з традиціями. За звичаєм, породіллі залишалися в ліжку протягом тридцяти днів після пологів. Вони не мали права виходити на вулицю, остерегаючись застуди й інфекцій. Жінкам навіть не можна було чистити зуби чи митися, їх обтирали вологими рушниками. Ця практика згадується в «Книзі змін» («І-цзін»), якій понад 2000 років, і називається «місячним післяпологовим відпочинком», або *цзо юецзи*.

Матір Сі звали Ці Сінь. На момент його народження вона була здоровою жінкою віком до тридцяти років. У сім'ї була прислуга, тож породіллі залишалося лише попросити страви, які вважалися корисними для відновлення після пологів, як-от бульйон зі свинячих ратиць й арахісу чи жирну юшку з коропа, яка мала стимулювати лактацію. Молоді матері дотримувалися суворої дієти, щоб відновити баланс *інь* і *ян* у своєму тілі. Вони не вживали сирих овочів і фруктів, не пили кави й холодної води, дозволялася лише гаряча чи тепла.

Дитина мала суворий режим, який не передбачав надмірні обійми. Мати тримала немовля на руках під час годування, але старші діти радили залишати його в колисці. Лікарі стверджували, що суглоби новонародженого дуже ніжні. Вони рекомендували масажувати кінцівки. Загалом вони вважали, що дитину не варто виховувати надто залежною. Немовля й матір перебували нарізно й могли спати окремо, а родичі чоловіка пильнували, щоб у разі потреби заспокоїти заплакану дитину.

Тридцятий день життя ознаменовувався подарунками та святкуванням. Правильні комуністи не практикували даоських жертвоприношень богам, але дещо залишалося незмінним. Щедрі родичі дарували хлопчикам непарну кількість пофарбованих у червоний колір яєць, кожне з яких символізувало сприятливу гармонію, а також імбир і гроші в червоних конвертах. Тридцятиденний режим і його святкове завершення спиралися на глибоке негласне розуміння, що корінням сягало в тисячоліття суворої дійсності. Це означало, що мати й дитина вижили.

Китай 1953 року — це давня цивілізація, але водночас і дуже молода держава. Комуністи вважали себе авангардом нового способу життя. Їхнім ворогом був капіталізм і його наймогутніша сила — США. Вони зробили Китай революційною державою, яка розірвала стосунки з Америкою й тримала двері зачиненими протягом двох десятиліть ідеологічно виправданої самоізоляції. Мао риторично говорив про поширення комунізму в країнах, які тоді називали «третім світом» — це поняття ввів французький науковець за рік до того. Фактично Китай зосередився на собі, як це траплялося за попередніх династій.

Перехід Мао до державного контролю й опори на власні сили зупинив півторастолітню торгівлю через Тихий океан, відому в англомовній історіографії як China Trade. Вона почалася з подорожі американського торговельного судна «Емпресс оф Чайна» з Нью-Йорка до Гуанчжоу 1784 року з вантажем женьшеню та срібних доларів. Додому корабель повернувся з чаєм, шовком і порцеляною.

Америка ніколи не озиралася назад. Її відносини з Китаєм розвивалися й поглиблювалися. Вона експортувала релігійні й конституційні ідеї — прокляття для імператорської влади, але дурман для китайських реформаторів. Протягом XIX століття ці дві країни зближувалися. Хвилі мігрантів із Китаю осіли на західному узбережжі США, вони творили власні історії про випробування та стійкість. Місіонери й просвітники пішли у зворотному напрямку: вони проповідували Євангеліє, не усвідомлюючи, який руйнівний вплив чужі доктрини можуть мати на крихкий суспільний лад.

Зв'язки Сполучених Штатів із Китаєм були багатогранні. Такі письменники, як Перл Бак, романтизували боротьбу китайських селян; американські військові тренували республіканську армію; банкіри роками інвестували у розвиток економіки, а Шанхай танцював під джаз. Захоплення від знайомства було відображено в розмовному китайському слові на позначення Америки — *Мейґо*, тобто «прекрасна країна».

Мао поклав цьому край. Він звернувся до Советського Союзу по матеріальну допомогу, політичну доктрину й сувору економіку. Він вигнав західників, оголосив капіталізм ворогом і цитував Маркса, нагадуючи своїм товаришам, що релігія — це опіум для народу. Незабаром Китай і Америка почали воювати одне проти одного в Кореї та вступили в протистояння через Тибет і Тайвань, де США підтримували при владі режим Чана Кайші у вигнанні. Роман закінчився. Америка залишилася з питанням, яке довго розділяло політиків: хто втратив Китай?

Поки немовля Цзіньпін лежав у колісці, Народно-визвольна армія Китаю виходила з останнього великого сухопутного конфлікту сучасності. Підписане 27 липня перемир'я в Корейській війні було лише припиненням вогню, а не мирним договором. Угоду уклали Китай, Північна Корея, командування сил ООН у Південній Кореї та США. Результатом важко здобутої нічії стало проведення лінії розмежування по 38-й паралелі, яка зберігається й донині.

У цій війні Китай здобув виграш — буферну державу під надійним тоталітарним контролем. Десятки тисяч китайських «добровольців» загинули в м'ясних штурмах проти американських, південнокорейських і союзних військ. Ті, хто вцілів, напівживими повернулися додому, де їх ушановували як ветеранів «війни з Америкою на підтримку Кореї». Мао не зважав на численні жертви, серед загинлих був і його старший син, Мао Аньїн.

За межами Китаю більша частина світу наближалася до світлих обривів 1950-х років — періоду миру й відбудови після Другої світової війни. Проте вже зводилися bastiони нової Холодної війни. 5 вересня Організація Об'єднаних Націй відхилила пропозицію Москви прийняти Китайську Народну Республіку,

дозволивши Тайваню зберегти своє місце до голосування на Генеральній Асамблеї в 1971 році.

У Європі панував крихкий мир між Советським Союзом і Заходом, тоді як над Африкою повів перший подих «вітру змін». 2 червня в Лондоні відбулася коронація молодого Єлизавети II, що ознаменувало перехід Великої Британії від імперії до Співдружності націй. Доба колоніалізму завершувалася.

На батьківщині Сі Чжунсюнь допоміг Мао розробити перший «п'ятирічний план», який зобов'язував Китай розвиватися за советською моделлю під керівництвом держави. То був час великих рішень. Вождь сформулював свою «генеральну лінію» — теоретичну основу для Народної Республіки. У ній йшлося про те, що в країні пануватиме соціалізм, а «буржуазну» демократію буде відкинуто. Мао не терпів інакодумства.

Завдання було приголомшливим. Китай мав долучитися до сучасного світу. Імперія, що прогнила від хабарництва й забобонів, не змогла у XIX столітті наздогнати науковий прогрес. Наступне сторіччя відзначилося стрімким розвитком технологій, торгівлі й культурними експериментами, але водночас принесло війну, голод, епідемії, бідність і масову еміграцію. Сам Сі Цзіньпін згодом сказав про це так: «Китай перетворився на напівфеодальне й напівколоніальне суспільство, коли утиски з боку іноземних держав і постійні війни розірвали країну на частини та вкинули китайський народ у безодню великих страждань».

Якщо Мао здійснив у Китаї один радикальний переворот, то другий стався наприкінці 1970-х років, коли його наступники вирішили «провести реформи й відкрити країну» світові. Сі Цзіньпіну судилося здійснити третій переворот — від епохи глобалізації до «нового світового ладу» авторитарних держав. Він слушно зауважив, що такий підхід відповідає історії та традиціям партії. Проте його реалізація була справою далекого майбутнього.

Переможці громадянської війни мали нагоду жити в сучасних будинках з водогonom, електрикою й опаленням. Спочатку вони все ще почувалися близькими до народу. Ще не так давно